

ИКОЙАТЕН

МАЧМУУА'

КИЙЕВ

2021

УДК 811-81'272-81'354=221.32

ББК 84(5Тад-6Гор)

Б 30

Б30 Икайатен маҷмууа'. – Муарир Бахтоваршоев А.Ш.

Цаворум чоп, ислойат комил чуутъчин. Певъаанд:

Такмилсицин алифбо хутънүнэ зив-ард.

– Кийев: Шахсэ ибтикорот, 2021. – 44 с.

Мам китобчаати маҷмууайи икайатен ас М. Авъфэ,
М. Саадэ, Ч. Руумийата' дигайен-ен, въаадъ-ен тар хутъ-
нүнэ зив гардъенчин ца, чаам сиц.

Ас ичидӯм қисмэ китобча' ба ғайр аз тоҷикэ матн бе муарир ю бе
вии маасуул намойандайен иҷозат нусхаззэҳът мумкин ниست.

Никакая часть настоящей брошюры, за исключением материала на таджикском языке, не может быть воспроизведена в какой бы то ни было форме без письменного разрешения составителя.

Издание осуществлено с помощью Фонда Защиты Редких Языков, Великобритания. (Published with the help of the Foundation for Endangered Languages, UK)

©Бахтоваршоев А.Ш.

©Литвин А.Н., художник.

- Бахтоваршоев, Алигавхар Шоҳайдаровиҷ**
Б 30 Сборник рассказов. 4-е издание, исправленное и переработанное; с приложением. – Киев: Личная инициатива, 2021.
– 44 с.

Рассказы и сказки, переведенные на шугнанский язык с классического персидского (таджикского) языка.
Приложение: Усовершенствованный алфавит шугнанского языка, предложенный составителем.

- Бахтоваршоев, Алигавҳар Шоҳҳайдаровиҷ**
Б 30 Маҷмӯаи ҳикоятҳо. Чопи чаҳорум, ислоҳ ва комилшуда.
Ба забони шугнонӣ. – Киев: Ибтикороти хусусӣ, 2021, - 44с.

Дар маҷмӯа намунаҳо аз осори классикони адабиёти форсу тоҷик, аз ҷумла, М. Авғӣ, М. Саъдӣ, Ҷ. Румӣ ва дигарон ба забони шугнонӣ тарҷима шуда дарҷ гардидаанд.
Замима: алифбои такмилшудаи забони шугнонӣ, ки пешниҳоди тартибдиҳанд аст.

- Бахтовъаршоев Алигавъар Шоайдаровиҷ**
Б 30 Икайатен мачмууа'. Цаворум чоп, исloyat комил чуутъчин.
– Кийев: Шахсэ ибтикорот, 2021. – 44 с.

Мам китобчаати мачмууайи икайатен ас М. Авъфэ, М. Саадэ, Ҷ. Руумэйата' дигайен-ен, въаадъ-ен тар хутънүнэ гардъенчин ҷа, ҷаам сиц.
Певъаанд: Такмилсицин алифбо хутънүнэ зив-ард.

Свои предложения и пожелания прошу
отправить по адресу: aligawhar.bakh@gmail.com

Напечатана 02.10.21. Тираж ____ экз.

Бахтоваршоев А.Ш.
Личная инициатива.

АВЬ'АЛСУХАН

Филчумла, эътимод макун бар саботи даҳр,

К-ин корхонаест, ки таъгири мекунанд!

Хофизи Шерозӣ

Азӣ рафӣ!

Йам дзалик китобак идэ тама-рд пехъниод ца сӯд, йаст натӣ-чайи тарчима' ас илаав маалум китобен. Бандаайанд мақсад дис вуд, лаак Хутънӯнзамиин-анд наср мис ху пӯнд байдијатъ йет кихът. Охъкоратъ бойад лӯваам, идэ мааш тарчима' фука чо асл қати пурра' баробар нист, саай дӯнд вуд идэ, лаак муаллиф фикр отатъ лӯвҷ сӯд. Ди сабаб пири икид идэ, асл га' въаҳт назм вуд, ата' въи тар наср гардъентовъ ас рууий въи низӯм идэ йу назм-анд ца, лап въаҳт на бофт, дъийӯнум икид идэ қарӣб пи асл баробар тарчима' ас ад зийод въаҳт ат мээнат талаб кихът. Баад, тарчимӯнэ, йаанэ тилмоч видовъ – йид мис касб, ат отатъ, йид ар чиндатъ нист.

Арайум сабаб – йам китобак асосан мактаб талабайен чаат чоп сат, ата' ас ад зийод қйл ат қол одам дилгир кихът. Гуллайен-ард мис, му гумӯн, мам ас назар нагъдзимптовъ бефоида' нист.

Дигарга, тама хъоййчен-ард корэ дунйо-анд нек тақдир орзу' кинаам. Ата' баад ик ми мулк-андаам мааш ат тама ца, ас рууий Офиз гуфта', йам дис корхӯна' идэ мам таағир дъен, ди чаат му хойихъ ат мақсад дис-га идэ, лаак тама ас таағирот сарвъахтийнча' хабардор вийет, ю динай хубатъ въи ташкӣlet.

Ас рууий етирум, Алигавъар Бахтовъаршоев.

Кийев, 23 сентябр, 2004 сол.

P.S. Мам арайум чоп-анд илаав икайтен-ен дуус таағир сат. Бағайр ас ди въуувд-га икайтенум мис иловъя' чууд. Сууратенэ мам китобчаайард му рафӣк Александр Николаевич Литвін тїжд, ди чаат въи-рд қуллуғ лӯваам. Таағирэ матн йид ўи лутф аз рафӣк Курбунуф Хушқадам вуд. А. Бахтовъаршоев.

Кийев, 21.10.2014.

P.P.S. Цаворум чоп навъ имло қоида' қатир.

А. Бахтовъаршоев, Кийев, 28.06.2018

Ээдо сүд Фийосиддийн ат Темур-ард, му пацен-ард.

АҚЛДОР ГЬААЖ

(Сүг)

Ии гаарм меть ии гъааж хахь тахъна' вад. Йа' ривъоздат ар ху бйр чост, хъац ку ка'-дан. Дарийо қарйби-нди на нимойд, фақат въам бйрва боең ат чиден дишийденarraанг қолйнен-ен паан сиц. Чуухтийат ии авылэ даруун кузा' тар въам цем йат. Хаавд ху выи паали-нди ност, баадэ ар выи даруун калла' дъод, арам хъац то кузा' мийұна' дүнд. Ата' йа' ар въам хъац на ваардъед ху фирәэптовь. Ху гаргинуухъаайи чуухът, выи авылэ хез-анди ии сантов вййт, баадэ виттәэтъ фаямт, чир шич таам кихът. Ривъахът тар выи сантов ху ии дзалик жйракә ху нүл-анд вууд ху патәэвъдә ар кузা'. Чуухът - йа' хъац дуусик сифаад. Түндецә въам хъац пи кузা' парра' на фирәэпт, ди корә тақрор чууд. Баадэ йа' гъааж ху тухънагә вирухът ху ривъахът пис ху рисқ ат пис ху коратъ.

ГАНДАГЭ ОКИБАТ

Накл кинен идэ,
кадым давъра'-нди ии
чорикэ Басра' хез-анд
зиндагэ чутъч. Ви-нд
мол фана' вудъч. Ар
вега' баадэ мол дъүдз-
довь йуий римодъч идэ
ар ви-ни дъууйчин хуувд
лаак лапать хъац гар-
дъен-ен, ата' саракэ
йосен пардъээдовь.

Йи-ви чуупуненэ ди кор вийнч ху лүвчэ ви-рд:

– Ей хоча', му-рд дис нимойд, иид кор хийннат қати баробар,
ата' гумүн кинум, ди окибат башаанд нист.

Йуий ви-рд чавъоб дъодъч:

– Аро, иид му кор, въуз-та ту на нигүгтум, саавь, ху кор ки!

Ии меть ви-ни мол – ас килүх то резгэ чорпо – дарагээв-анд чаро
кихът ат, хахь борүн сар сүд ху ас дара' тир сел хаафт ху ар тагов-
ард дарийо гаардъд. Йу чуупун чост – илоч нист, молен лаакихът ху
фархъаст зибйнт пи ии ғулла' сээд ху ди чаат ху чүн халос кихът.
Ата' иид дарийогаахъчин бадайбат сел ди чорик мол фук йээст.
Иид чуупун бе молатъ йодъд тар ди сойибэ мол хез, йуий вийнч
ви-ни пехъцэ:

– Чийз чаатат мол ху тар пиро на вууд?

Йуий дадъ ви-рд чавъоб дъодъч:

– Ей хоча', иик въам хъаат ар меть ар хуувд ца гардъент,
фукать йакбора' чаам сат ху сел гаахът ху ту молэ йод...

Ас Муаммадэ Авъфэ.

САР БАШААНД ФЭЭЛ

Ас рүпцакэ вьам буц пехьцч:

– Е наан, ту му-рд ваардъийи дис фээл лүвдовь идэ, лаак вьуз вьи қати ас фукать каден, идэ пи му-нди ца дъийен, ху халосум?

Ви наанэ лүвч:

– Дис-га фээлен-ен лап, аммо сар башаанд фээл ика' йидэ ар въахт каден вач-ард ца вийен, ту ху рээдз-анд ви, лаак на въаадъ ту въинен ат, на ту ас вьев.

Ас Абдураамүнэ Чүмэ.

АЙИОР ЧУХЬ (Сүз)

Ии магъдзүнч шағол ии пүндак қати нагъчйдъчат иу пүндэ выи вуудъч тар қишлоқ канора'. Тар ии авылэ наздик судъч, выйнчэ йидэ выи авылэ девъол түртэ ии башаанд фарбэ чухь нуусч. Ху диланди лүвч – йид ида риск! Баад иу тар выи девъол, тар чухь бир қарйбдэ яатъч ху лүвчэ:

– Салүм, е базеб чухь! Ас навь гаап ту-нд ку хабар йасто, ио нист?

Иу чухьэ пехъцч:

– Иу чидүм гаап?

Йид шағолэ چавъоб дъодъч:

– А чүн, ас нур-анди фук чүндорен даруун-анд сүл'э ат амүнэ елүн чуугъч, ца даран-

даайат ца въоххор даруун-анд, ца хүнагийат въаашэ' мобайн-анд. Йида, йа, хаафц шич ар тагов, мот ту охъно саавъаам, араанг виродаар фука чо амро вийаам.

Иу чухьэ ху маак дароз чуугъч ху тар дъар даравь чийхтовь судъч. Шағолэ ас выи пехъцч:

– Ту-та тар ди тараф чийз чаат дүнд калла' дъаадъэ?

Иу чухьэ лүвч:

– Аро, ас дъар-андир каден ғуул намойүн сут. Му гумүн, тар мааш тараф-та жозен.

Шағолэ ди хъудъч ху хич даравь нифихтовь судъч, ба ростиийатъ, ас выи тараф сагачақ тар ғүгъ даравь йат, баад въоста'-въоста' тар пүнд дъед. Йид чухьэ пехъцч ас выи:

– А выирод, ту-т тарка' дүнд бесамар, йам сул'ат амүнэ елүн, ас каден ту-нд чийз ғам?

Йу шағолэ чавьоб дъодъч:

– Магам тезди азүд-анд ху рицээтъүнум, йаст вед въаадъ каден ас ди гаап бехабар вийен ат тика'-тикаа-га му на кинен!

ДЭЭКҮН АТ ХЬААРЭМАРД

Ии чорик ас хъаар ии камбағал дээкүн қати охъоногэ' чуутгъч. Тобистүнчев тар дээкүн хез, тар қишлоқ, ви чид-анд вудъч. Ви дээкүн-анден вад полез ат боғ, вьев мевъаайат сабзавьот қатийи йу аам ас ху, аам ас ви ху мемүнэ таамйн чуутгъч.

Ас ди кор ичанд сол
нагъчист, ата' иу чорикэ
мадраса' мис тайор
чуутгъчат, амирэ ви
мулкэ чуухъч, иу
кордүн даравь сид,
баадэ ви ии қисмэ
хъаар-анд қозэ таайн
чуутгъч. Иид гаап въоста'
- въоста' паан сүд ху тар
ди дээкүн ғүгь мис
дъед. Иуйи хойихъ
чуутгъч идэ', ку сүд, ас ху

кина' охъно ди кор қати табрик ат хушбошэ кихът. Ас қишлоқ
равьүн сүд тар хъаар, пурсүн-пурсүн ви қозихүна' виред ху баад
дедъд тар ви хез. Ата' иу ик ди въахт-анд тар қозихүна' хъаар
калүнен қати чақ-чақ-анд вуд. Дүнд саргаармэ ху анчуувч, идэ тар
ви дээкүн тараф чийхтовь мис зордь на виред. Иид дээкүнэ
хахъать салүм чуутгъч. Баад ас ди иу қозэ ас ху чойти андууйч ху, ху
пийцэ тар ви гардъенч, ата' йамэ ху дъуст тар ви атъэрч, гууюо
лаак каллайи даст кихът. Амо иуйи ху дъуст на даакчуутгъч ху, ху
пийцэ чуутгъч цийхъ ху тундатъэ пехъцч:

– Аро ту-т чаай, ата' чийз кор қатийат йатъч?

Дээкүнэ рундать ви-рд чавъоб дъодъч:

– Въузум ту фалүнэ охъно, хъудум, идэ' ту-т күр судъч, ди
чаатум ият, лүм хабар ту зээм...

Рост ту-рд лүм въуз ди дуун мардум шиор,
Чйз дадь въи-нд фаркэ нур гаап ас бийор:
Му-нд залуул вуд, бийораам вад рафээк,
Шич му ол бйдэ, нистум ту-рд шафээк!*

* Кит'a' ас муарир.

БЕВЬАФО РАФИҚ

Дъу рафйқ-ен виц. Ййвъ-анд выи гаап ат корен пи амди-га чуур, ии-га суст-вяадаайат хьочичин. Мус-лаат-ен чуугъч ху тар сафар-ен нахътиц. Пүнд-анд пи вьев-анд дайду' куд дъодъч, выи-иен мис баад ху-рд амро зохъч. Ар въахт-ен ар чой-анд авъқот хйдовъ ди ност, выи куд-арден дуусик гардъа-каанд ат ии-дъу ситхүн мис паттээвъч. Баад ас ичанд метъ пүнд-анд шақаб роза-нен вьевти учуум кин-ен. Йид хьочичин рицйтът. Ата' йид шердил вьев қати қад-ма-қад сүд ху дъу арай вьев парғыннат, йид куд мис вьевти нидъафт, ййвъ-анд выи подъ жирйгъдат ййвъ-анд выи дъуст, даадъ розанен ху заара' бодъ дъен ху рицйтъ-ен. Баад ас ди въоқиа' йид йакум ди куд қати во тар пүнд дъед. Илаав тийенат, йид дуйум рафйқ, педъо сүд, ас ху кор хъемүн, баххыхъ тилааптат лўвд-та, аро въузум магъдзүнч, дуусик гардъа' му-рд даак. Йид йакумэ гардъа' куд-ард паттээвъч ху лўвчэ:

– Ас бевъафойат хьочичин рафйқ куд бй!

Ас Усайн Въоизэ Кошифэ.

ХЬААБ ДУЗД

метъининдийат мис мааш чыйд-ард ца хыкуучат, ичиз башаанд кочоренат на вируучат, дүнд чаат идэ вьев-ен мааш потхьо навькарен пиготь парчуувд ху азүд-анден йод!

Ии хъaab тар ии бечора' чорик чой ии дузд дедъч. Торикинди выи маала' даруун қимат мол ху-рд хыкйдовь сар кихът. Иид сойибхұна' ас ди дузд хишиш ага' сұд ху тарұд-тарам чост, ку иид чыйз, баад выи қолиб тар тоқ рухә дуусик вийнт. Ас рууий ху фаросат фаамт, иид дузд. Ди чаат лұвд выи-рд: – А вирод

ИКОЙАТ ДАР БОРАЙИ ДИРУУФ АТ РОСТ

Дисум хъуд, идэйи асир зайдовь-ардэ потхьо фармүн дъодъч. Иу асир номедъинди ас выи потхьо нимү даравь чийд сүд, ба масал, ар чи-нд выи чүн чи нахьтйид ца вед, ар чийз выи дил-анд ца вед, лүвд-та. Потхьойи савьол

дъодъч:

– Иид-та чийз лүвд?

Йивь ас въазиренэ неккирдор чавьоб дъодъч:

– Е Худовъанд, лүвд-та – ху қаар-анд амал ма' к-ет ат мардум гуно авьфет.

Иу потхьойи дуусик чурт дъодъч ху ас выи гуно нагьчийдъч. Иу ии-га въазир, ми авь'ал қати зид ца вудъч, лүвчэ:

– Мааш бойад потхьо хезанд ба ғайр ас рост гаап дигарга ичийз-га ма' лүваам. Иид асирэ ас потхьо нимү чуудат носазойи лүд.

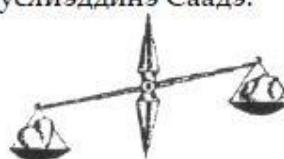
Потхьойанд выи пийц цийхь судъч ху лүвчэ:

– Иид ди дирууф муслаат қатир вуд, йаанэ зиндаайанд выи чүн барбодъ ма' сүд, ата' иид ту рост гандагэ қати. Ди чаат дирууф идэйу муслаат ца вирт, бидэ ас рост идэйу фитна' барпо ца кихът.

Ар чи-нд идэвьи сухан шо ца зээзд,

Айф вед, ага некэ бар ху на зээзд.

Ас «Гулистун»-э Муслиэддийнэ Саадэ.

ИКОЙАТ ДАР БОРАИИ НЕКБАХТИЙАТ БАДБАХТЭ

Кочор бойад дис вед,
лаак ту зиндагийард роат
вирт, на ту бойад ху умр
сарф кинэ кочор чаам
чидовь-ард. Ас окил-ен
пехьцт:

– Некбахт ат бад-бахт-анд
ас йақдигар чиз фарқ?

Лүдэ:

– Некбахт ику, хуудийат
даакчуудийат нээдъдэ, ата'
бадбахт ику – муудат
фукатъэ ас даст дъод.

Ма' кэ намоз-анд подъ ту
ас вьи шуум, шу ца мууд,
Хидовьэ зордъ на вуудат,
кочорэ чаам ца чууд.

Въузум муурдзак чиновъ га' въахт подъ бйр-анд,
Цивинциум нист, мийат вьи дар жиргъд-анд.
Му шукр йаст ас ху бозэ' то ни Тйр-анд,
На судъч чуст мардумозорэ замйр-анд...

Ас «Гулистун» -э Муслиэддийнэ Саадэ.

ИКОЙАТ ДАР БОРАЙИ ДУРУУЙАГЭ

Ии зоид мемүн вудъч тар потхъо хез. Даасторхүнтийи авькот каамдийи хууч, ас икви идэй иу ви одат ца вудъч, ата' намозэ дароздэ чуутъч ас ви идэй, иу залуул ца вудъч. Лаак потхъо ди вийнт ху ди чаат ви зоид обру' потхъо хез-анд би-ландэ сүд.

*Цараанг ту тар Кааба'
фираапэ, ей ааробэ',
Ди пүнд-ат ту ца зохъч,
ийд тар Туркистун сүд!*

Баад ас мемүнэ зоид тар чийд иятыч ху лүвчэ:

– Вет дам даасторхүн въедъет, ата' авькот мис лапдийать иети рибийет.

Ви пуц соифаросат вуд, баадэ ви-рд савьол дъодъч:

– А таат, ту-т тар силтүн базм вуд, нахо тарам-ен харч каам даакчууд?

Иу зоидэ чавьоб дъодъч:

– Ви базм мардум даруун-андум въуз на ваардъод ху залуулэ додъга авькот хаам.

Ви пуцэ лүвч:

– А таат, пас ху намоз мис ма' хьой, ичизатъат на чуугъч, иид намоз савьоб лаак ви бигыйн кихът!

*Ту унарен бентийат айбен чойчуугъч пи багал,
Ту пуулен чүз-ард фираап-эн, ей бадкирдорэ дагал?*

Ас «Гулистүн» -э Муслииддийнэ Саадэ.

ИКОЙАТ ДАР БОРАИИ ФОИДАИИ ВЬААДАТ АТ ДУУСТЭ

Ии ғидъабуц ыйат тар ху таат хез ху лүдэ выи-рд:

– Таатик, муйи мааш амсойа' пуз хыйвд!

Вии таатэ дадь фук ху зирйотен қыйвд, баадэ ар йакэ вьев-ард даакчууд сээхак, ат выи сар фиштийрэ, выи-нд выи қувват ас дигайен сар каам ца вуд, римод, лаак выи ху сээхак вирйгъд. Йуий осүникать выи вирухт. Вьев таатэ ас ху зирйотен вьев сээхакен чаам чууд ху дъодэ вьев пи йакдигар, чуудэ вьев даста' ху баадэ баанд қати вьев хахьатъ вист. Ас фиштийр то хидйрэ ар йак римод выи даста' вирихътовь, йивъэ на ваардъод. Лүдэ:

– Ей ху таат чүнбуцен, чисет, тама мис йакчо ца вийет,
йивъ тама хыйдовь на
ваардъед!

Вии фиштийр пузэ лүд:

– А таат, одамен-ен сээхакен нист, чидүм баанд қати вьев пи амдига висаам?

Ас ди ачойибат содъя' савьол фук-ен шуунч дъээц, вьев таатэ илаав сабр чуутъч, лаак въаадъ орум сенат қарор кин-ен, баадэ лүвч:

– А таат, одамен-та

пи йакдигар йо қавьмийотдорэ вист, йо хьоч, йо жийвъчгэ, йо фоида' ас иқтисод. Амо ыйд асосэ баанд охирүн, ата' ыйд мис арраан-тагъ. Йаст чамийт-анд фоида' йивъ-ард, йаст ии ғуул-ард, йаст фук выи чамийт-ард.

Ганда' чамийат ику йиде, йам-анд йичидүм ғуул виши шира' фук пи ху күм дыйдат ас дэв дига аалэ чамийат ғорат кихът. Башаанд чамийат ику йидэ виши узвен фоида' ас иқтисод охирэ охирүн-анд йивь ца, баад виши та ичаайатъ на ваардъед ас байн йээдовь, ата' даадъ дига қувь'атен ваардъийен виши даруун озодатъ амал кин-ен.

ДААВЬО БАЙНЭ ЗИВ ВЫИСТОДЪ АТ КИХТИБҮН

Ии худпараст зив выистодъ кихтэ тир савьор судьч. Иа' кихтэ дуусик тийцат, иу кихтибүн кати амсуубат суудьч. Ас выи кихтибүнэ пехыц:

– Аро, зив ат сухандүүнийат хъээйч-о?

Чавьобэ дъодъч:

– А выисто, най.

Иид олимэ выи-рд лувч:

– Ту-т ху ниймэ зиндагэ барбодъ дъодъч!

Выи кихтибүн-анд выи зордъ хафа' сүд, амо ас выи сабаб идэ батам-кйнат батарбийат вуд, тоқат кихт ху ичизать на лүвд.

Иик ди въахт-анд тууфүн даравь андийд, даадъ ғулла чүхъен йаденат дам кихтэ ба зарбать чук-ен, ата' яа' ас зарбэ соф хахь чүхъен даравь вирихът. Иид кихтибүн ди олим-ард савьол дъйд:

– А выистодъ, ту-т хъиновъарэ ухмаанд-о?

Лүвчэ:

– А чүн, най!

– Ту-та пас шич куллэ ху зиндагэ барбодъ дъаадъэ, дүнд чаат идэ мааш-таш ар гардъов дъийаам!

Ас 'Маснавийи Маанавъэ'- ии Чалолиддийнэ Руумэ.

ИКОЙАТЭ ДЭЭКҮН АТ ШЕР

Ии хъaab тар ии содъа' дээкүн хъээдъ шер дедъд ху ви жовь тидийрдъд. Баад соф серэ таасйр ти вьам чойти агъаст. Ви дээкүн зордъ арчизца ғалч сүд ху кунчковьэ выйти ғалаба' кихът, баад

баробархъааб ас лефанд андийд ху сүд тар хъээдъ, ху жовь хабар зээхътовь. Иид торик бе мээст хъaab, иу цээп-цээп йодъд, ди торикинд гумүн кихът ви жовь агыйц, пи шер-анд йодъд ху иилаав дъуст ви дъйдат чээвьд, сүд диллпур ху, ху зордъ-анд лувд:

— Аро, иида, му жовь барчой.

Ата' иид шер тар ви чостат чурт дъйд:

— Иид мағруур ат қүр чорик ми торики-нди гумүн кихът идэ въузум ди жовь ат, чээвьд му, ата' ди бахттийум аз ад сер. Тар рихъногийи иид му ца вийнчкат ди талха' въахтовь хычийфчат.

Ей акым! Ас ботийнэ въоқеот хубать хабар ца саавьэ ас Отиф-та мис лутф-анд нагъчйсэ.

Ас "Маснавьэ"

ХАБАР АС СИРРЭ ҒАЛАБАИ ЗОЛИМЕН

Муусойи ас Ақ пехъцч: – Сабаб чйз, илаав одаменат дис офарйда' чуугьч, иде вьев кор ғайр ас зулм ат фасод дигар-га ичйз-га нист?

Чавьобэ дъодъч: – Ар таам пайгамбарэ паали-нди лаакчууд-ат, пис маркаабсифат одаматъ равъүн сут, иу маркааб дастуур дойим

раддэ маарака'.

Йсойанд ви толэ илм ат маарифат, ата' ар таам-анд ви табийат маркааб-анд дастуур, ви-нд ви толэ пааст, иу камақлат нодүнат пис маркаабатъ, баад йид маалум, маркааб-та ғайр ас аблайұна' кор дигар-га ичйз-га римәэдовъ на ваардъед. Ар таамэ ху таб'э ху-рд робар чууд, иу сүд маркааб банда', ата'

маркааб бандаайанд ас маркааб пиро дъээдовъ ич въахт имкүнатъ нист. Ат маркааб-анд ии фикр дүнд – ка'-данد ху-рд въохъ вирим, хаам. Ар таам-анд ви наафц ас ви ақл пиро ца дъед, ви ақл-та мис маркаабмичоз сүд ху ар пастэ въохът. Ар чаайи саай чууд ви ақл пиро вед ас ви наафц, иу-та сүд маркаабти савъор, ата' ас зуур савъор маркааб-та муум дастуур суст сүдат милойим, арчаай баракс, йа' выйти савъор ат иу въам ихтийор!

Дис куухыхъ ки, лаак ик вьев одамен идэ вьев саай тар дуздэ, фаанддъээдовъ, шақабэ, розанэ ца, вьев-анд вьев кор ту-рд айаттай вед, ас вьев мақсад бойад хабардор вийат, ту халал бойад ас вьев кор дойим пиро вед. Ху амал қати фук въахт вьев кор ба аддэ' имкун бекадрат беэтибор гардъ-ен.

Ас "Маснавъэ"

ИКОЙАТ ДАР БОРАЙИ БАҒДОД ДИВУУСКАНЧААВИЧ

Йаттаам тар дис таарых иде ас выи сир бўй хабар ситтоваъ бефойида' нист. Йи метъ ии Бағдодеч дивуусканчаавиҷ судъч тар кууйен, дивууск лаак анчайвд. Ас куубун-анд хыкидовоъ сар кихът ху въоста'-въоста' то жинич ат лозарен бўр фиропт. Ата' маалум гаап, ар таам ца хыкирт, йу-та виред. Ту мис ей рафиқ, дойим пис ху мақсадатъ ви, ас ии садд басар кийат тар дига садд нагъчиc, ас чузъ тар кулл саай ки, ата' охири охирӯн-та выи йо педъо кинэ, йо-та тар дъуст ваарэ. Ди гъевъдоҷ-анд ди авъал мақсад вуд, ху

охънойард йичидўм дивууск анчайвд, аммо выи гаргинуухъа' қарӣб зимистун, йу номедъ даравъ сид сут. Йик ди въахт-анд выи цем дъод ии йаахчуугъц гуллайизор дивуускти, сар пироии ас въам хъоч дъээрт, баадэ ху-рд лўд –

аро, иид йаахчуугъчат мігъдзин ағъдал, ата' шич дам кирээхъум ху йосум ар хъаар, лаак мардум айрӯнат лол сўд, ата' въуз-та аам маш'ур саам, аам-та въаардъйм ху-рд фоида' кинум.

Баадэ иид гъевъдоҷ въам ағъдал илаав чой кирээхът, ас жиниче въам йод таговдийат, ар выи тагов тултенэ чаам чууд ху чуудэ въамард барзйн, ас въев тирэ илаав ваахъен мис вист. Въам ағъдал ғафцэ ас чид ситан мис зийотдэ, чуухътэ выи кувъат въам кирээхътовъард камэ даравъ чид, хаавд ар қарӣбдэ қишлоқ, дъу нафаргайи педъо чууд ху баад-ен даадъ йакчойатъ вууд въам оста'-оста' тар Бағдод. Въи-нд гумён вуд, йа' мігъдз, аммо йа' зинда' вадат караҳт сицин ас шитои. Баад ас выи иидэ даадъ-ен тар Бағдод ас выи саарӯнэ ди дед, дам ағъдал хабар тезатъ хъаар-анд тар фук ғўтъ фирипт. Дарёо хез-анд ии ғулла' медўн вад, ат йуийи йи-дъу соат-

-анди дев ху амройен қати саана' йам-анд мийзд ху дам агъдал-ен үамти барчой чууд. Ас атиот во ваахъакен қатии илаав-га въам вистат илаав чой-га тултакен-ен мис въамти паттээвъд. Дам медүн гаргинуухъаайен ди амройен ваахъ вист ху ар таам арам дедъд, ас въийен тамошо чаат пуул зохът. Ата' йид мардум ас дзулик то ғулла', ас чорик то гынник, ғуул сут ху ас сад азор мис тир дъод. Ди въаҳт-анд Хир андуүйдат оста'-оста' замўна' каш даравъ чид, дам агъдал э мис таф дъод, йид гаарм даравъ сидат ас карахтэ озод, ди чаат дуус-дуусэ ху чумбентовь сар чууд. Даадъ қаріб выирийвдин одамен айрүн вад, дев айрүнгэ тар хоч нағъчид ху тар зибойен ху даравъ тийжд сат. Ата' йид зибо мардум ғал ас бало бехабар, тар пиро зуур кихът, ди чаат барғаайат нихъпид-нихъпид сар сут ху ғавъфойат нолаан садо пи осмүн фиріпт. Йид агъдал ас ди въағаабуф соф ага' сат, баадэ шич ху дъод, дев ваахъенэ зидухът ху тар амла' нағъчид. Ата' йид дивуусканчаавиц ас хъоч ху чойти қок дъорг гаахътат, чурт-та дъид, аро, въузум ку чиз вууд? Ғалэ ху фикр саар на чуугъ-ат йид агъдал э въийат ви охногүн лукмайи хүм чууд ху баадэ ху нуск тар ди ғуул гардъент, цунд азор одаменэ үеданд шипик чууд ху дъод ар дарйозимб қандаақ, ата' йид бехъочдэ мардуумэ въам жирен қати сангсор чуудат дев зинда' редъчин-ен чүн ас бало халос сут.

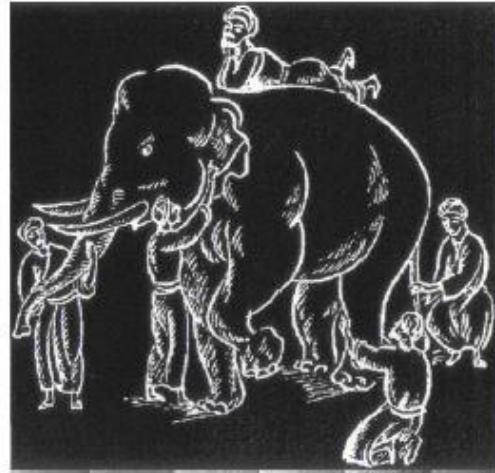
Ту-нд ту наафц, ей рафийқ, ту агъдал на' нист?

Йа'-та ас ту потхъойи талаб ца кихът, ту-та чирэ? Ата' потхъ ца вийи йи-га мулк анчийдовь ту-нд хойихъ нист-о? Фақир-анд ви наафц чихъиц додъга, ата' бой-андат чуухът йа' агъдал гаахът ху абохътэ ви. Ту ху наафц пүнд анчаав, лаак йа' агъдал дастуур дойим жинич-анд вед йаахчуутъчат карахт, тар Бағдод Хир въам ма' ваар, лаак йа' на ту-рд бало сүдат на мардум-ард.

ИХТИЛОФ АТ ДААВЬО ДАР БОРАИИ ФИЛ ҚОЛИБ

Қадым давраайанд тар Индустүн, ии дзулик хъаар хез-анд, одамен-ен ии ғуллаайат печо-печ бой вирууч. Ии метъ хабар йодъд идэ, тар въам бой арчидумца ачойиб айвьүн педъо судъч. Аккүнэ ии фил хурдатъ тарам дедъч. Ата' иид мардум тар торикэ цээп-цээпти ху пүнд виредат, азам нахьтйзат ху тасавь'урот лўвд. Ийви лўд: – Аро, иид айвьүн арраанг ригүв наай, хой му-рд бовъаретат хой най!

Иид иига, въи фил ғүгъ-анди қаап ца дъодъч тар торикэ, лўдэ:

– Фил ат хъуудзкунак-анд въуз ичизать фарқ на въинум!

Иид арайум, ху бенэ ца сээвьч фил подъ-ард, лўдэ:

– Иид дев гаап фук бедарак! Фил арраанг чийд ситан!

Иид цаворум, чудум тасодуф қати ас билаанд чойти въээхъч въи мйдъти ху баад нахтууийч ас дам бой-анд, елүнэ чуугъч:

– Ху дъустен қатийум въи цээпти, въи-нд ат таахт-анд баробарэ!

Ар таам ца лўвд – иид айвьүн арраанг ригүв, ио хъуудзкунак, ио арраанг ситан, ио йу маст вудъч, ио пи соф ии-га айвьүн-анд дъодъч, ио динай йу дирууғууй!

Даадъ дига мис ар таам дев бен пи арчиз-анд ца фиріпч, ик въи дастуур-ен фил ху-рд тасавь'ур чуугъч, ийвь лўвд иу алиф ат, иивь лўвд – най, иу дол!

Ата' ии дзулик шааматъ въев-анд ца вудъчат, въев ихтилофэ въахтовь бинээсчат. Дис-га мис мааш иссийот, араанг мааш бен дастуур, фук чизать въи-рд дастрас нист.

Ди чаат ху цемен дарий гардъен, лаак выинен фук чйзатъ. Ху бенен ту выинэ, амо ачойиб-ард, дарий идэ вьев ца чумбент, на выинэ.

Маашаам кихтийен дастуур дарийанд, пи йакдигар-анд мис ца чукаам, йакдига на выинаам, дүнд чаат мааш цемен-ен тйра' сиц. Ата' түнд ту тана' кихтэ дастуурат тут выи даруун тархуудъм дъодъч, ага' саавь, хъац нахо на выинэ? Арраанг хъац ас хъац ца йээст, дис-га йи-га ру' ас йи-га ру' тар пиро йээст.

Ас "Маснавьэ":

Мусиву Исо кучо буд, к-Офтоб
Кишти мавчудотро медод об?
Одаму Ҳавво кучо буд он замон,
Ки Худо афканд ин зех дар камон?
Ин сухан ҳам ноқис аст ва абитар аст,
Он сухан, ки нест ноқис, он сар аст.
Ин чаҳон ҳамчун дирактест, эй киром,
Мо бар ў чун меваҳои нимхом,
Сахт гиранд* хомҳо мар шоҳро,
З-онки дар хомӣ нашояд коҳро.
Сахтирий ва таъссуб хомӣ аст,
То ҷаний, кор ҳуношомӣ аст!
Чизи дигар монадаш, аммо гуфтанаш,
Бо ту рӯхулкудс гӯяд бе манаш.

ЦАРААНГ ҚАЗВЬЙНЭ ЧОРИК-АНД ВУД ВЫИ ДОВЬ ШЕР СУУРАТ ХУ ФИЙАКТИ КОЛАКДҮЭЭД АТ БААД ХҮЕМҮН СИТТОВЬ АС ДААРДЬ СУУЗАХЬ

Иа аро, нифүгт шич, цараанг ту-рд байүн кинум қазвийнийен корйнгэ.

Вьев одат дисга' вуд, га' въахтат чуухьт, қазвийнэ йат тар даллок хез ху колакэ дъод ии чидүм суурат ху андүмти. Ата' ии метъят, ии қазвийнэ йат ху дед тар даллок чой. Баад ас авьолпурсэ йид чорикэ сойибхұнара лұд, му-нд мис бойад ии кабуудә вед. Йид даллокэ вии пехъцт:

– Чи суурат ту-рд колак дъаам?

Лұдэ:

– Ии бадқаар шер, билаанд раанг қати!

Савъолә дъод:

– Чидүм чойти иу бойад вед?

– Му фийакти!

Лұдэ: – Аро башаанд! Ва, тайора' ху ки.

Йид чорикэ ху курта' ас ху тийжд ху маркаабакти нууст ху тайора' сут. Йид даллок дадъ ху сар тез сидз зохът ху колакдүээдә сар чууд. Ди чорик, ди паалавьұн-анд, ди мідъ суузахъ даравь чид.

Баад ди-нд ди нолаан сар сут:

– Ай, ай, пачча! Аро зайдат му, ту-та чиз таажэ?

Даллокә лұд: – Шер-ат на' хойихъ на чууд?

Чавъобә дъод: – Ұн аро, аччиз, шер!

Баадэ пехъцт: – Ата' ас чидүм узв-андат сар чууд?

Лүдэ: – Ас дъум-андум сар чууд!

– Еро, ту ди дъум лаак! Иид ту лу му ной-ард барзйн суттэ, му даам мис башаанд на нахьтйзд! Гаап нист, лаак шер бе дъум ведат, въуз ас сидздъээд суст ма' саам!

Иид даллок нагъчид тар ди-га чойи суурат ат, берааматъ-та сидз хъаф кихът. Иид чорикэ пехъцт:

– Аро тар чидўм андўмат фирйп?

Лүдэ:

– Тар ғүть!

– Лаак шич ди ғүть ат ас йи-га чой-анд сар ки!

Йу нагъчид тар ди-га узв. Ди паалавьун-анд ди ухъ' алувд во сар сут ху савъолэ чууд:

– Иид чидўм андўм?

Лүдэ:

– Қйч!

– Лаак шер бе қйч вед, сидздъээд каамди сүд, даардъ дуусди!

Иид даллок айрүнат қок дъорг сут ху, ху ангихътэ рибууд ху шандти ху дерецэ фикр чууд. Баад выи қаар сифид ху йуий ху сидзэ дъод зимаадъ-ард ху лүдэ:

– Йам цараангаач кор? Шер-анд на йол ат на дъум, на қйч ат на майдъ, на ғүть ат нээдз ат ғээв, подъен-ен ғал мис нист, пас йу чиз? Дис-га шерэ Худъой мис офорйда' на чуугъч!

*Ас ху габр наафиц неш озод симтобъ ту-рд шич ыа форм,
Неш даардъ-ард сабр кин, ей оқылат озод вирод!*

Ас «Маснавъ».

НАКЛ ДАР БОРАИИ ИК ВЬИ ЧОРИК, ЙУЙИ ПҮНДТИ ШАФ ЦА НЭЭДҮД

Ии чорик, арраанг чидүмца дирухъткорат хийгэсүхан дастуур, ху куча' мобайн-анди шаф нээдүд. Дью-арай сол нагьчидат, ия' гулладэ сат ху пүнд даравь анчийвд. Даадь ди куча' одамен-ен выи маломат даравь чийд сат:

– Аро, питин дам шаф ху тар паалэ дам ки!

Ата' йу тар ди кор ачать ху пийц на гардъент. Арай-цавор сол-га нагьчид, ия' шаф дүнд гулла' сат, идэ дев дзул-пул подь-анд дзук даравь дээздат дев гуллайен-анд дев пуухъок тика' даравь чийд. Окимэ выи тар ху хез үйвьч ху лувчэ выи-рд:

– Вьам ху шаф ас пүндти зи!

Йуйи лүд:

– Башаанд, хъумне-афагь-та вьуз вьам питинум!

Ичанд въахт-га нагьчидьчат, ия' шаф дирахт даравь гаахт. Тар оким-ен хабар фирээпт идэ, йу чорикэ гал ху шаф ас мардум пүндтийр тар паалэ на чуутьч. Вьогайи оким тар ху хез ас ди шуудьдууст үйвьч ху лувчэ выи-рд:

– Е чаахтвъаада', тар пири шич ия, чиз ту зибоковъакэ кинэ?! Чиз-ард ту ар тов лувэ хъумне-хъумне? Иид шаф ар меть гулладийат серхээхьдэ сүд, ата' йам мааш шафпитиний қоқат пирдэ. Тездэ саав ху питин вьам шаф! Иса на' на кинэ, ту амал арраанг ика' шаф ца, ми одам хаста' кихътат, выи ии-га захмэ. Цүндецат ту бехабар ас ху ганда' хулж? Хубатъат хьо мис ас ху хаста' судьч. Ата' цүндец ас туйен азоб-анд бегүнаайат қавьмийот? Йо таваар зи ху вьам шаф кут ки, йо динай гул пи вьам певъаанд ки! Гул-ардта одамен выи шуудъакен баххыхъ кин-ен, дүнчаат ас выи бүйен масти! Ат ту-та мис саавьэ ас мардум маломат озод!

Ас "Маснавъэ":

Чун зи худ растй, ҳама бурхон шудй,
Чунки банда нест шуд, султон шудй.
Эй хунук зиште, ки хубаш шуд ҳариф,
Вой гулрүе, ки чуфташ шуд ҳариф!
Барги бебаргй туро чун барг шуд,
Чони боқй ёфтыву марг шуд!
Чун туро ғам шодй афзудан гирифт,
Рұзаи чонат гулу сусан гирифт.
Ончи хавфи дигарон, он амни туст,
Бат қавй аз баҳру мурғи хона суст.
Боз девона шудам ман, эй табиб!
Боз савдой шудам ман, эй ҳабиб!
Ҳалқаҳои силсили ту зуфунун,
Ҳар яке ҳалқа диҳад дигар чунун.
Доди ҳар ҳалқа фунуне дигар аст,
Пас маро ҳар дам чунуне дигар аст!
Пас фунун бошад чунун, ин шуд масал,
Хосса дар занчири ин мири ачал.
Ончунон девонагай бигсист банд,
Ки ҳама девонагон пандам диҳанд!

КИССАЙИ ЧУОЙАТ ИК ВЬИ ГИДЪА', ЙУЙИ ХУ ТААТ ЦА НЙВЪД

Чуо ху таат қати дъустмидъуст ии кучаава нагъчйс-ен. Чис-ен идэ ии авълэ хез-анд фуул ат, ии гидъа'-та ғал ас ху дод нүдат, лувд-та:

– А таат, туйен тар ка' равьүн чуутгыч? Ту-та шич йос-ен тар дис таанг чийд, идэ тарам на палоч ат қолйн, на тар хъаабэ цировь, на метъин гардъа', на тарам харч ат на выи нихъүн! Тар дис манзил идэ на выи-нд дивэ, на выи-нд дишид, на йам-анд ийор башаанд амсойа'! Тар дис чийд, тарам цем-анд на нуур ристат на нихъүн, на пүст ристат на выи раанг! Въай, му дарбаста'!

Дис-га гаапен дъйдат нүд. Чуо тар ху таат лувд: – Е таат, ди чорик-та ку тар мааш чой на йос-ен-о? Въи таатэ чавъоб дъодъч: – Е таат, абра' ма' саавь! Чуойи лувч: – А таат, ар чизэй иид гидъа' ца лүд, даадъ нихъүнайен-ен мааш чийд нихъүнайен қати баробар – на тарам палоч ат қолйн, на тар хъаабэ цировь, на метъин гардъа', на тарам харч ат на выи нихъүн! На выи-нд ақкүнэ дивэ, на выи-нд хыирн дишид, на выи-нд фирох авълэ, на йам-анд ийор башаанд амсойа'!

Ас "Маснавъэ":

З-ин намат доранд бар худ сад нишон,
Лек кай бинанд онро тоғиён?
Ҳар ки дид Аллахро, аллахӣ аст,
Ҳар ки дид он баҳро, он моҳӣ аст.
Ин ҷаҳон дарёсту тан моҳӣ ва рӯҳ
Юнуси маҳҷуб аз нури сабӯҳ.

Гар мусаббек бошад аз мохӣ раҳид,
Варна дар вай ҳазм гашту нопадид!
Моҳиёни чон дар ин дарё пуранд.
Ту намебинӣ, ки кӯрий, эй нажанд!
Бар ту худро мезананд он моҳиён,
Чашм бикшо, то бибинишон аён.
Моҳиёнро гар намебинӣ падид,
Гӯши ту тасбеҳашон охир шанид.
Сабр кардан ҷони тасбеҳони туст,
Сабр кун, к-он аст тасбеҳи дуруст.
Ҳеч тасбеҳе надорад он дараҷ,
Сабр кун, ассабру мифтоҳ улфараҷ!

ХЬОЧДЪЭЭРЧИН ХЬААРЭ

Ии чорик ху авылнди вудъч ата' банокаафанд ви дарьоза' иет сүд ху ии раангзибудъчин йош гидъа' жээхж-жээхжт тар ви авылэ дедъд. Йам сойибхұна' чост, виинден ви шанден-ен мис нйлэ сицат, иу хахь-хахь нафас тождат, ви цемен-анд хьоч барчой. Пехъцт ви: – Аро, ту-т соз-о? Чиз ҷаат ту раанг зибудъчат ас ту дъуст то ту андұм лагъдза' кихът? Йид тар куча' чиз гаап ат хабар?

Йуий лүвч:

– Аро иид мааш маркабен потхъо маҷбуурә коренчаат нур маркаабен чаам кихът.

Сойибхұна' лүвд:

– Дадъ ту-нд ас ди кор чиз ғам? Въаадъ ху-рд маркаабен чаамен, ту-т дадъ маркааб нист, бегамать ху кор ки!

– Еро, най! Дев ви навъкарен-анд ас ви дүнд фарқ нист, даадъ дис зуурият бедодә кинен, идә дев-ард дүнд фарқ шич нист, одам йо маркааб, му мис ваардъиен маркааб чойти зээхътовы! Чуухътат идә ичидүм маркааб сойибен чанчол-анд ви чорпо чойти йод!

– Аро, дүндец хъо мис на вудъч. Мааш потхъо бойад дис ма' вед, иу ғал, му гумүн, ии кор ас иига' фарқ кихът, ви ғүтъен ғал хыйн-енат, ви цемен ғал выин-ен. Ту хубатъ одамә вийат ас дев маркаабанчаавыч навъкарен хьоч ма' дъээр. Йсойи давърүн дастуур ху исоб ки, ту чой лаак чорум осмүн-анд вед, на инкә каадүн-анд. Мумкин, ии въахтат ар каадүн даруун мис вуд, амо каадүн сойиб ас чорпо, иу ви хез-анд ца, фарқ кихът.

Ди маркааб-паркааб шич лаак ата' йа тар гул ат гулистүн нагъчсаам.

Йима, йа тар боө ху въухъ кинаам. Тар анор ат турунч ат, тар муун ат кайүн. Баад тар шароб ат тар хаагъен. Баад ху въухъ кинаам тар дарийо, въам-анд ар чилаппак ту лу ас нукраайанд. Баад-ат чуухът, фирйптаам тар нарвүндэн, въаадъ ик дис, идэ ар таамать въев на въйнт, аммо въаадъ то осмүненец-ен. Ар чой-анд дис беканор осмүн идэ ичаай пи въи охир на фиропт. Ййвь пи йи нарвүнд зуур кихът, йид йи-га ас въи бехабар, пи йига. Мулк йам-анд дис фирох, идэ ичаай на ваардъед въи басар кихът. Ди чаат дис пүнд ат дис равыхъ ху-рд зи йидэ лаак въи басар чидовь ваардъэ.

Ас «Маснавъ»

БОВЬАРЭ ДЪЭЭДОВЬ ЙУУРХЬ ВЬАФОЙАРД

Ии агъдалэ йуурхыти учум чууд ху ааф выи даравь тийжд сат. Иу ху чаантен қати йүдат йамард қаападах кихт, лаак йа' агъдал выи ма' абозд. Ас саамэ ху чүн вьүғдовьард дъед. Икеданд ии шермард выи вьүғабуф хыйнт, ху ар цүнд выи кувь'ат ца вуд, жозд ху йодъд. Чост, иид агъдал выи йуурхь дуусик-га вед, абозд. Ху дароз тез шамшер ди дъйд шич вьам гээв баробар, йа' ху даам тийждовь қати хубатъ ху дъубаахь кихт. Дис айорити иид паалавьүн вьам агъдал зйнт. Иид йуурхьэ ис чууд, идэ ас маарт халос сут. Ас хушэ куд дастуур выи гаргинуухья' жоздат выи подъард ху молт. Ата' иид чавьүнмард хаста' сут ху нууст ху даамдъээд. Ик ди въахт-анд дев хезва ии чорик нагъчийт. Чост, ии йош мотэзорать нуусч ат, ии йуурхь выи гаргинуухья' ногъд. Салумэ чууд ху пехьцтэ:

– А вьирод, ту аавьол соз-о? Ата' йам йуурхь ту-рд чаай сүд?

Лүдэ:

– Аро дийум ас агъдал гээв-анд нахьфент ху иид шич гаахьч му сар башаандат бовьафо рафйк!

Иид рогузарэ выи-рд лүвч:

– Йуурхь-ард ху зордъ сипортовь – иид аблайен кор!

Лүдэ:

– Ту-т цараанг қайт вудьч! Нахо ди йуурхь жийвчгэ ту на выинэ?

Чавьобэ дъодъч:

– Абла' жийвчгэ бемаанийат бўна' қати! Му қайтэ ас ди тарчаап йордам чийдовь бй! Ти, тойдаам мааш вартъ, ди йуурхь шич лаак, м-от туйаам амчинс, ат туйат иид йуурхь най!

Йид шермардэ лүд:

– Саавь-саавь, ху кор кин, е қайт!

Лүдэ:

– Му-нд му кор икид вудат ту-нд ту баҳт на вуд! Е шариф, въузум ас йуурхъ каам нист, въуз ту амро ца вим, йид ту-рд бидидэ. Туйат йуурхъ чингаал хез-анд рисет йакдигар қати, ту аска' фаамэ йид-та баад чир кихът. Ди-нд фаросат нист. Му-нд му дил бесабабатъ ғалч на сүд. Ту ди гаап на нифүгтээ, въузум туйид.

Йид йошэ чавьоб дъод; – Аро саавь, ту ғамхорэ му-рд даркор нист! Ту ху маарифат ачать му-рд ма' дивес!

Лүдэ:

– Въузум ту-рд духьман нист. Ас лутф ваардъийи му даамти тайдовь, ғал дер на судъч.

Чавьобэ дъодъч:

– Аро въузум мотизор ат хуудъм му даравь йээд, лаак му осойахъять ху саавь!

Лүдэ:

– Ар чи-нд выи кор-ард ту-нд бовъарэ ца вед, выи ху-рд охыно зи! Ху аккүнэ окил охыно хез-анд хъээвдовь бидидэ. Ар чи-нд выи зордъ ту-ти тъүд, выи амрогэ ту-рд бидэ.

Ата' йид йош хайлол-анд дъод, аро ку ми-нд ми дар дил чиз? Иам ку му қасдти вед, йо ху охыногүн қатийи шарт чуугъч, лаак му пи ди йуурхъ хьоч кихът?

Ата' ас ди йуурхъ фук выи-нд нек гумүн вуд, то ик выи чойец, ту лу иу йуурхъ қати амчинс. Ата' йид фамчоз чорик паастатъэ лүд лоавъл ху туйид. Ху-рдта чурт дъйд, ди-нд ас му паанд ат ас му рууирост гаапен ди хайлол тар ди-га тараф сүд, пас паанд ат насиаат ди-рд лүвдовь бефойида'. Чуухътат идэ давъо даардъ лапди кихът, пас иу ик выи даардъ-ард нист.

Ата' йид мааш паалавьён тархуудъм дъод. Йид йуурхъ выи хез-анд нуусч ата', ас выити-та чангин киш кихът. Ас выи пийцтийи цүнд тов въям киш чууд, ата' йа' во дъу-арай гирд дъйд ху йодъд. Ди йуурхъ-анд ди қаар сиғид, баадэ хыкууд ху гаргинуухъа', вийнтэ ии башаанд жир, йа' хидорчжир додъэ ца вад, зохьтэ въям ху яат.

Чуухтэй яа' чангин баравьотать дийн паалавьүн пийц тиртэй нийсц, йуний дам жийр сэнт ху дъодэ вьам. Ас дийн хахь зарба' ийд паалавьүн ху чойтийатай мууд.

Ата' олам-ард ике-данд икид масал маалум сат, аблай живьчгийат ийурхь-анд ийвьатай, дийн аблай духьманэ ту-рд дуустэй, ата' дийн дуустэй ту-рд духьманэ. Аблай қасам мис ту-рд ца хийрт, бовьар ма'-к, дүнд чаат дируүғууй чорик-та ху қасам мис вирийгэд.

Ас "Маснавьэ":

Чунки бесавганд гуфташ буд дурүү,
Ту маюфт аз макруу савгандаш ба дүү!
Нафси ў мири асту ақли ў асир,
Сад ҳазорон мусхафааш худ хүрдагир.
Чун асире банд бар ҳоким ниҳад,
Ҳоким онро бардарад, берун чаҳад.
Бар сарааш күбад зи хашм он бандро,
Мезанад бар рүү ў савгандро.
Вонки Ҳаққро сохт дар паймон санад,
Тан кунад чун тору гирди ў танад.

ТАКМИЛДЬОДЬЧИН АЛИФБО ХУТЬНҮНЭ ЗИВ-АРД

Бийсту ашт арф ас руусэ алифбо:

А а Б б В в Г г Д д Е е Ж ж З з И и Й и
К к Л л М м Н н О о П п Р р С с Т т У у
Ф ф Х х Ц ц Ч ч Ш ш Ъ ъ Ы ѫ Э э
Пйнээз кирилэ арфен: Г г К к Ч ч Й и Й ѫ
Дыйс арабэ аад: 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9

Махсус алуматен:

(холэ чой), ! (хитоб), " (нохуунак), % (ас садэ),
(чаап қавыс), - (тарэ'), - (хаатак),) (хез қавыс),
, (вергул), . (нуқта'), / (таксим), : (дъунуқта'),
; (нуқтавергул), ? (савьол), _ (таговхаат), ' (апостроф),
+ (чам'э), = (баробарэ), § (баандсозэ), № (щумора').

Махсус иловья' алуматен:

(савьдо шумора'), \$ (доллар), & (савьдо ио), * (хитээрдзак),
@ (савьдо эт), [(ростгүйт чаап қавыс),] (ростгүйт хез қавыс),
^ (ғээвак), ` (зарба'), { (чаап чуствируйт қавыс), | (койим порча'),
\ (чипалэ хаатак), } (хез чуствируйт қавыс), ~ (тилда ио чүхъак),
< (камэ), > (зийодэ), © (мульалиф аққ), ® (ифз).

Шартэ алуматен дароз овьозен-ард калима охир-анд:

аа = а'; уу = у'.

Шартэ алуматен чуфт амвъасл (диграф) арфен-ард:

във' = въ'; гъг' = гъ'; тът' = тъ'; хъх' = хъ'.

ТАКМИЛДЬОДЬЧИН ИМЛО АЛИФБО ХУТЬНҮНЭ ЗИВ-АРД

Сйву се мустакил арф ат новь иловьачуутыч дуовьо ио амвъасл урууф:

А а [a]	Аа аа [a:]	Б б [b]	В в [v]	Въ въ [w]	Г г [g]	Гъ гъ [γ]
Ғ ғ [g]	Д д [d]	Дз дз [ʒ]	Дъ дъ [ð]	Е е [e]	Ж ж [ž]	З з [z]
И и [i]	Й ий [y]	Й ий [i:]	К к [k]	Қ қ [q]	Л л [l]	М м [m]
Н н [n]	О о [ö]	П п [p]	Р р [r]	С с [s]	Т т [t]	Тъ тъ [θ]
Ү ү [ü]	Үү үү [ü:]	Ӯ Ӯ [ú]	Ф ф [f]	Х х [kh]	Хъ хъ [h]	Ц ц [ts]
Ч ч [ch]	Ч ч [j]	Ш ш [ʃ]	Үү	Үү	Э э [ə]	Ээ ээ [ə:]

Лотийнийат ийнүүнэ ишорат, баройи мисол е = е:, э = э, ээ = э: ас рууийи басомадэ (такрорэ) арфен зохъчин, дүнд чаат: басомадэ (е) ~ 0,025; басомадэ (э) ~ 0,028; басомадэ (ээ) ~ 0,004. Тааѓирот алифбойанд ас 30.01.2012.

КУТАТЬ ШАР'Э ИМЛО АЛИФБОЙАРД

Ас авь'ал садодор авъозен ишора' чисаам:

Пиро дароз авъозен: – *е, ё, ээ*. Мисол: – бед (*нокайдо шуд*), дед (*даромад*); *бэр* (*поён*), *бэр* (*серхосил*); *въэеб* (*банди алаф*), *сээр* (*галлаи күфташууда*). Зибо дароз авъозен: – *о, ӯ, уу*. Мисол: – мол (*ашё, чорно*), мот (*монда шудан*); *бүн* (*рүүш*), *въүн* (*пашим*); *бууд* (*сохтлан*), *муун* (*себ*). Мобайнэ дароз авъоз: – *аа*. Мисол: – *баат* (*атола*), *йаах* (*ях*). Кут авъозен: – *а, и, у, э*. Мисол: – *бат* (*багал*), *йаах* (*хохар*); *дичор* (*дучор*), *вид* (*бошад*); *кут* (*күтөх*), *пүц* (*писар*); *дароздэ* (*дарозтар*), *каиз* (*гәрмий*). Натйча' – йозда' садодор авъоз, ас вьев-анд цавор дароз ииарфаак. Даадь дьу охирүн авъоз пехъниодэ устод Д. Карамшоев катиин мувъофик. Умууман, "Шархномаи муваққатии алифбои щүгноний" -и устод Д. Карамшоев (чисет руузн. "Маърифат", № 3, 1991с.) ба ғайр ас дьу-арай чой-анд, дигар-га лап бамавькे вад. Чиз въам-анд асосан камэ вуд, ас рууийи му фаамтовь – алифбо пойа' йивь на вад. Амсадойен: а) дъуарфаак амвъасл: – *вь, гь, дз, дь, ть, хь*. б) ииарфаак: – *б, в, з, д, ж, з, к, л, м, н, р, с, т, ң, ф, х, ч, иш, ҝ, ҹ*.

Осили сут бисту ашт амсадо, ас вьев-анд хогъ дъуарфаак. Алўматенэ сактаайат (айнат) чудои ъ, ь факат авъоз мыйздовь-анд истифода' сен. Отать, идэ ди алифбойард ичизать мүнеа аз тарафэ мошйн барнўма' нист. Пиро давъраайанд йид йивь ас вьев садден вуд, идэ въаадъен ца на лаакчууд, зив лаакэ тараккӣ кихът. Дъуарфаак амсадойен-ен ас рууийи дис-га фикр интихоб сат: *вь* = [w] дьу сабаб қати, йкум тоҷикийанд *в* = [v], ата' въи хъэйдовь залуулэ кор, лаак даадь ишоратен йакдигар қати мувъофик вийен, дуйум руусэ зив-анд алўматэ чудои ъ пиро арф садо милойим кихът, ди чаат ас рууийи мүнандэ йид ишора' истифода' сут; алўматэ шартз; *ð* [ð] – дуовъю; *ðь* = [ð] – алўматэ шартз; *ть* = [θ] – алўматэ шартз; *хъ* – алўматэ шартз. Баад миқдорэ дъуарфаак амсадоен, въаадъен алўматэ сактаайат чудои қати ца, баробар, лаак матн даруун такрибан мувъозинатэ вед, йу баад хишрууидэ йодъд. Апостроф истифода' сүд цавор мавърид-анд: – сар пиро, чило чидовъ-ард, лаак дъуарфаак арфен маҳсус олатен-анд ииарфаак қати аралаш ма' сен, мисол– *бад'зот*, *сад'забўн* въа ғайра, дъийлүнум олат авъоз дароз чидовъ охирэ калимаайанд – *въерүнэ', гардъя'* ат ди дастуур, арайум олат такрор чаат – чуфт амвъасл арфен-ард – *авь'ал, пахъ'а'*; цаворум макс, *гир сitttovь* – *са'ар, сул'э*. Охир-анд бойад лўваам – зив йид мис илм, ата' илм талабот – хъэйдовъят фаамтовъят ас ху чидовъ. Дигар-га пўнд ат чора' нист.

МУНДАРИЧА'

Авь'алсухан	3
Ақлдор гъааж	5
Гандагэ оқибат	6
Сар башаанд фээл	7
Айфор чухъ	8
Дээкүн ат хъаарэмард	10
Бевъафо рафий	12
Хъааб дузд	13
Икойат дар бораи дирууғ ат рост	14
Икойат дар борайи некбахтият бадбахтэ	15
Икойат дар борайи дурууйагэ	16
Икойат дар борайи фойидайи въаадат ат дуустэ	18
Даавъо байнэ зив въистодъ ат кихътибүн	20
Икойатэ дээкүн ат шер	21
Хабар ас сиррэ ғалабай золимен	22
Икойат дар бораи Бағдод дивуусканчаавийч	24
Ихтилоф ат даавъо дар борайи фйл қолиб	26
Цараанг қазвыйнэ чорик-анд вуд въи довъ	28
Накл дар борайи ик въи чорик идэ йуийи шағ пүндти ца нээдъд	30
Қиссайи Чуойат ик въи ғидъа', йуийи ху таат ца нийвъд	32
Хъоцдъээрчин хъаарэ	34
Бовъарэ дъээдовъ йуурхъ въафойард	36
Певъаанд 1	40
Певъаанд 2	41